

Generálmajor Ing. Emil A n t u š á k

VZNIKÁ NOVÁ OPERAČNÍ DOKTRÍNA AČR

Souběžně s postupnou realizací Koncepce výstavby AČR do roku 1996, změnou organizačních struktur všech stupňů velení a přechodem na brigádní organizaci vyvstala nutnost přehodnotit radikálním způsobem pohled na vojenské umění jako celek a zejména pak pohled na operační umění.

Nové strategické cíle a úkoly k zabezpečení obranyschopnosti České republiky v současných geostrategických a geopolitických podmínkách vyžadují přehodnotit operační a taktické koncepce vedení operací a bojové činnosti.

Dřívější model operace pozemních sil předpokládal vedení velkých, „těžkých“ bitev a rozsáhlých vojenských tažení s kolosálními palebnými souboji, likvidujícími nejen vojska, ale i území, na kterém byly vedeny. Nakonec proč ne, autoři této doktríny předpokládali válčit na cizím území.

Dnes, v souladu s přísně obrannou strategií obrany, jestliže by Česká republika byla za jakýchkoli okolností vtažena do válečného konfliktu, nebo jí bude válka vnucena, válčiště současně bude představovat teritorium vlastního státu.

Z tohoto pohledu nová operační doktrína, představující základní principy, kterými se budou řídit ozbrojené síly ve své činnosti při plnění bojových úkolů, hledá nové možnosti a formy vedení operační činnosti. Jako nejpříjemnější se jeví **nový model budoucí operace**, který lze označit pojmem „*lehká manévrová obranná operace*“, a představující model obranné operace o zmenšené palebné intenzitě, jejíž vůdčí myšlenkou by mělo být maximální zabránění (pokud to ve válce je vůbec možné) zničení vlastního území v důsledku bojových činností, ztrátám civilního obyvatelstva a zničení hmotných a kulturních statků.

Vedení takové operace, kromě důsledného dodržování principů moderní operace, předpokládá maximalizovat operační účinky a minimalizovat destrukční vliv bojových činností na obyvatelstvo a prostředí. Jinak řečeno, koncepce lehké manévrové obranné operace se zmenšenou palebnou intenzitou předpokládá obnovení harmonie mezi faktory palby, pohybu a informace.

Ve starém pojetí operace (boje) rozhodujícím způsobem dominoval faktor palby: Dnes, vzhledem k možnostem soudobé techniky, početně malé armádě a omezenému množství „těžkých“ palebních systémů, není účelné hledat řešení v gigantických palebných soubojích. Místo „likvidačních bitev“, koncepce lehké manévrové obranné operace předpokládá větší počet menších, raději krátko-

dobých střetnutí, vědomě připravených, na základě širokého manévru nečekaných, překvapivých a přesných úderů, zakončených rychlým vyjitím z boje s cílem provedení manévru, zajišťujícího výhodné podmínky pro další střetnutí.

To všechno by mělo zbavit naši obranu charakteristiky, kterou v podání našich tehdejších nepřátel v NATO, nosila obrana vojsk bývalého koaličního uskupení Varšavské smlouvy, jako obrana s hluboce členěnou, šablonovitou operační sestavou, velkým počtem tanků a těžkých palebných systémů, nepružným velením, řízením a spojením.

Přijetí nové koncepce obranné operace kromě jiného bude vyžadovat zbavení se dřívějších postulátů obrany u funkcionářů, kteří si je osvojili v minulé praxi a urychlenou přípravu velitelů, štábů vojsk, včetně přípravy posluchačů vojenských škol, v duchu **požadavků moderní operace**, kterými jsou iniciativa, součinnost, pružnost, manévr, efektivní velení, řízení a spojení.

■ **Iniciativou** se rozumí schopnost vytvářet nebo měnit průběh bojové činnosti: Vyžaduje schopnost předvídat činnost protivníka i vlastních vojsk a maximálně ji rozvinout v příznivých podmínkách. Má přímou vazbu na součinnost, pružnost a manévr a vyjadřuje připravenost působit v podmínkách nejistoty. V činnosti velitelů se iniciativa projevuje zejména decentralizací velení, samostatným rozhodováním podřízených podle celkového zámyslu nadřízeného a optimálním rozdělením prostředků vedení boje (vojsk a zbraní). V činnosti vojsk má iniciativa vytvořit situaci, ve které protivník ztrácí možnost ovlivňovat bojovou činnost. Z hlediska vedení obranné operace bude velice důležité, ba přímo žádoucí, aby velitelé, štáby správně vytyčily tzv. kulminační bod, tj. místo, nebo okamžik, kdy síla útočníka již dále nepřevyšuje sílu obránce a za nimiž útočníkovi hrozí rozmělnění a postupná porážka, jestliže obránce převeze iniciativu do vlastních rukou.

■ **Součinností** se rozumí sladění činnosti na bojišti co do času, prostoru a cílů k dosažení maximální relativní bojové síly v rozhodujícím místě. Jedná se o nejsložitější princip a to jak z hlediska pochopení, tak i realizace. Součinnost neznamená pouhou koordinaci činnosti nebo koncentraci sil, ale spojení účinků jednotlivých činností v optimálním čase a místě.

Jedním z výsledků součinnosti je zvýšení pružnosti. **Pružností** se rozumí schopnost působit rychleji než protivník a tím snížit vyčerpávání vlastních vojsk. Pružnost vyžaduje nepřetržitý průzkum, a schopnost vést bojovou činnost při nedostatku informací, standardizaci metodik rychlého přijetí rozhodnutí, rychlý přenos informací podřízenému a vytvoření optimální organizace vojsk v průběhu boje.

Podstata **manévru** v obraně spočívá v nahrazení nedostatku sil (vzhledem k převahující síle útočníka) pohybem a pomocí manévru soustředění úsilí v daném okamžiku v potřebném prostoru obrany a naopak v případě potřeby provedení dekoncentrace sil ve snaze vyhnout se střetnutí v nevýhodných podmínkách. Zatím co v poziční obraně o výsledku boje rozhoduje odpor a hromadná (ve smyslu množství) palba, v manévrované obraně pak rozhodující je přesná (selektivní) palba. Dobře připravený a včas provedený manévr umožňuje soustředit síly a

prostředky v rozhodujícím místě s cílem dosáhnout překvapení, psychologického šoku, prostorového rozmachu a morální převahy a tím porazit i silnějšího protivníka.

Manévr v tomto pojetí svým významem přesahuje rámec pohybu, který je pouze prostředkem realizace manévru. Skutečným manévrem se pohyb stává pouze v případě, že je veden s cílem porazit, nebo zničit protivníka. Manévr tedy není způsobem pohybu, ale je především způsobem myšlení. Podstatou takového manévru je zjištění nebo vytvoření slabých míst v sestavě protivníka, jejich rychlé využití a zlomení vůle protivníka vést bojovou činnost. Vyžaduje tedy vysokou účinnost průzkumu velení, řízení a spojení, tedy opak toho, čím se vyznačovala dřívější doktrína vedení obrany.

■ **Velení, řízení a spojení** má vytvářet podmínky pro volnost jednání, delegování pravomoci a velení z jakéhokoliv místa na bojišti. Rozhodujícím měřítkem jeho účinnosti je, zda naše vojska působí účinněji a rychleji než protivník. K současným nedostatkům velení, řízení a spojení patří bohužel vysoký podíl řízení a nízká účinnost části prostředků velení.

Vysoký podíl řízení je spojen s omezenou volností jednání podřízených, rozsáhlostí (velkou početností) míst velení a neujasněností kompetencí jednotlivých stupňů velení. Nedostatkem je rovněž vysoká redundance a nízká rychlost předávání informací. K hlavním nedostatkům spojení pak patří častá ztráta spojení, nekompatibilita a nízká účinnost spojovacích systémů jednotlivých stupňů.

Důležitou součástí moderní obranné operace je **palebná podpora**.

Palebná podpora se bezprostředně podílí na ničení protivníka a vytváří předpoklady pro účinný manévr. Na stupni armádního sboru musí představovat společné a koordinované použití dělostřelectva, bitevních vrtulníků, taktického letectva a prostředků REB. Z hlediska své decentralizace, resp. centralizace se dělí na palebnou podporu vojsk v příkrytí, palebnou podporu boje o taktické pásmo obrany, palební podporu sborového protiúderu a palebnou podporu boje v hloubce.

Rozhodujícím prostředkem této palebné podpory armádního sboru je dělostřelectvo.

Taktické letectvo se podílí na palebné podpoře armádního sboru přímou leteckou podporou a vzdušnou izolací prostoru bojové činnosti. Hlavní jeho předností je možnost použít různé druhy zbraní v rozhodujícím čase a místě. Za optimální způsob přímé letecké podpory se přitom považuje (na základě zkušenosti z války v Perském zálivu) společné nasazení letounů a vrtulníků, jehož účinnost je údajně třikrát vyšší a ztráty dvakrát nižší než samostatné použití jednotlivých typů letadel a bitevních vrtulníků.

K dalším rozhodujícím odlišnostem moderní obranné operace oproti starému pojetí obrany bude patřit:

- nasazení pozemního vojska v rámci operačního kontinua (spektra konfliktů),
- vedení společných a meziresortních operací,
- vedení nelineárních operací,
- vedení bojové činnosti v rámci operačního cyklu.

Operační kontinuum s algoritmem základních strategických, operačních a taktických činností

STRATEGICKÁ OBRANA ČR			OPERAČNÍ ČINNOST VOJSK ARMÁDY ČR		TAKTICKÁ ČINNOST VOJSK
CÍL POLITIKY	STAV	OPATŘENÍ STRATEGICKÉ OBRANY (HMŮ)	STUPEŇ POUŽITÍ SILY NEBO SIL	OPATŘENÍ OPERAČNÍHO CHARAKTERU	ČINNOST VOJSK
VÉST VÁLKU, OBNOVIT SUVERENITU, ÚZEMNÍ CELISTVOST, NEZÁVISLOST ČR	VÁLKA KONFLIKT	* NAŘÍZENÍ K ZAUJETÍ STRAT. OBR. ČÁRY * POL., DIPLOMAT., VOJENSKÁ JEDNÁNÍ K UROVNĚNÍ KONFLIKTU A OBNOVENÍ MÍRU * ŘÍZENÍ STRATEGICKÉ OBRANY * PŘECHOD NA VÁL. SYS. ŘÍZENÍ STÁTU	PROSTOR VEDENÍ STRAT. OBRANY KULMINAČNÍ BOD PRVNÍ OBRANNÁ OPERACE VOJSK AČR PŘINUCENÍ NÁTAK ZADRŽOVÁNÍ OVLIVŇOVÁNÍ BUĎ: VEDENÍ OBRANY NA STRAT. ČÁRE OBR. ANEBO: ČINNOSTI K UKONČ. VÁLKY	* ZPRAC. PLÁNU VEDENÍ OBRANY NA STRATEGICKÉ ČÁRE OBRANY * ŘÍZENÍ OBRAN. OPERACE	* OBSAZENÍ A UDRŽENÍ STRAT. ČÁRY OBRANY * VEDENÍ OBRANY V HLOUBCE (NA OPER. PÁSMU OBRANY) * PROVEDENÍ SBOR., NEBO ARMÁD, PROTUDERU * BOJ O TAKTICKÉ PÁSMO OBRANY * BOJ O PÁSMO PŘIKRYTÍ - ZAUJETÍ OPERAČNÍ SESTAVY
ZABRÁNIT VÁLCE	KRIZE OHROŽENÍ AKTIVNÍ RIZIKA	* PŘIJETÍ ROZHODNUTÍ K ZAHÁJENÍ STRATEGICKÉ OBRANY ČR * HOSPODÁŘSKÁ MOBILIZACE STÁTU * REALIZACE OPATŘ. KE ZVÝŠENÍ ODOLNOSTI NH, INFRASTRUKTURY TERITORIÁ * REALIZACE OPATŘENÍ CIVILNÍ OCHRANY OBYVATELSTVA * ZAHÁJENÍ REALIZACE OPATŘENÍ PLÁNU ODVRÁCENÍ NAPADENÍ * AKTIVACE A ŘÍZENÍ KRIZOVÉHO MANAGEMENTU	PROSTOR VEDENÍ STRAT. OBRANY KULMINAČNÍ BOD PRVNÍ OBRANNÁ OPERACE VOJSK AČR PŘINUCENÍ NÁTAK ZADRŽOVÁNÍ OVLIVŇOVÁNÍ BUĎ: VEDENÍ OBRANY NA STRAT. ČÁRE OBR. ANEBO: ČINNOSTI K UKONČ. VÁLKY	* AKTIVACE CELÉHO SYST. PYOS * REALIZACE PLÁNU OPER. MASKOVÁNÍ * ŘÍZENÍ BEZPŘÍSTŘEDNÍ PŘÍPRAVY VOJSK (KONTROLA A POMOC U VOJSK) * BEZPŘÍSTŘEDNÍ PLÁNOVÁNÍ 1. OBRANNÉ OPERACE * PŘEVOD VOJSK Z MÍROVÉHO NA VÁL. STAV (MOBILIZACE) * ZAHÁJENÍ PLNĚNÍ VOJ.-ODBOR. OPATŘ. PLÁNU ODVRÁCENÍ * PLNĚNÍ OPATŘ. (ÚKOLŮ) SPOLEČNÝCH A MEZIREZOR. OPERACÍ (ODSTRAŠOVÁNÍ) * PŘEDBĚŽNÉ PLÁNOVÁNÍ 1. OBR. OPERACE	* DEMONSTRAČNÍ ČINNOST, BUDOVÁNÍ INFRASTRUKTURY PROSTORU BÍČINNOSTI * PLNĚNÍ ÚKOLŮ II. ETAPY BOJ. STMLENÍ * PLNĚNÍ ÚKOLŮ PLNĚ PŘÍP. * PLNĚNÍ OPATŘ. ZVÝŠENÍ PŘÍP. * ZAHÁJENÍ PLNĚNÍ PŘEDBĚŽNÝCH OPATŘENÍ * PLNĚNÍ ZVLÁŠTNÍCH ÚKOLŮ V RÁMCI KRIZ. MANAGEMENTU
PODPOROVAT MÍR	MÍR EXISTUJÍCÍ RIZIKA	* BUDOVÁNÍ MOB. INFRASTRUK. ÚZEMÍ STÁTU * REALIZACE OPATŘ. VYPLYVAJÍCÍ ZE STRAT. OBRANY ČR DO ROKU 2005 * REALIZACE KONCEPCE VÝSTAVBY OZBR. SIL A KRIZ. MANAGEM.	PROSTOR VEDENÍ STRAT. OBRANY KULMINAČNÍ BOD PRVNÍ OBRANNÁ OPERACE VOJSK AČR PŘINUCENÍ NÁTAK ZADRŽOVÁNÍ OVLIVŇOVÁNÍ BUĎ: VEDENÍ OBRANY NA STRAT. ČÁRE OBR. ANEBO: ČINNOSTI K UKONČ. VÁLKY	* ZPRACOVÁNÍ OPERAČNÍ DOKUMENTACE GS AČR * REALIZACE OPSŮ, ZVL. PRACÍ * REALIZACE VÝSTAVBY AČR * REALIZACE OPATŘ. STÁLÉ PŘÍPRAVENOSTI (MÍR, STAVU)	* PODÍL NA MÍROVÝCH OPERACÍCH * PLNĚNÍ BĚŽNÝCH VÝCVIKOVÝCH ÚKOLŮ

■ **Operační kontinuum** představuje spektrum konfliktů, při kterých se počítá s nasazením ozbrojených sil (zejména pozemního vojska). Zahrnuje v podstatě období míru, krize (konfliktů) a války.

■ **Společné a meziresortní operace** se považují za nezbytné pro dosažení stanovených cílů v celém operačním kontinuu. Společné operace vyjadřují růst vzájemné závislosti jednotlivých druhů ozbrojených sil. Je třeba zdůvodnit, že na operačním stupni velení bude pozemní vojsko vždy působit společně s ostatními druhy vojsk a proto i nová operační doktrína musí respektovat společnou bojovou činnost pozemního vojska, taktického letectva, vojska PVO. Vzhledem ke skutečným počtům našeho taktického letectva a vojska PVO není reálné plánovat jejich samostatnou činnost.

■ **Meziresortní operace** budou zahrnovat společnou činnost vojsk AČR s Ministerstvem zahraničních věcí, Ministerstvem vnitra a dalšími součástmi *krizového managementu ČR* v době narůstání krize a jiných, zejména nevojenských ohrožení. Tzv. vnitrostátní podpůrné společné operace mohou zahrnovat operace při katastrofách a vnitrostátních výjimečných stavech, při plnění ekologických úkolů, při veřejné pomoci a operacích při prosazování zákonosti. Příkladem takové vnitrostátní operace bylo zabezpečení měnové odluky v únoru 1993.

■ **Nelineární operace** se stanou nutností v důsledku změn v charakteru ohrožení, snižování početního stavu armády a zvyšování účinnosti výzbroje.

Budou charakteristické větší iniciativou a zaměřením na ničení protivníka, méně již na obsazení terénu. Vyznačovat se budou nižší hustotou sil a prostředků, méně zřetelným průběhem předního okraje, rozsáhlými mezerami v operační a bojové sestavě a vysokou ničivostí.

Nelineární operace budou vedeny na jednotném rozšířeném bojišti (toto zahrnuje: oblast společného průzkumu, leteckých a palebných úderů, oblast společného boje, oblast usměrnění boje, oblast blízkého boje, oblast boje v hloubce, oblast rozptýlení a oblast týlu). Struktura tohoto bojiště bude záviset na konkrétní situaci. V některých případech nemusí být určitá oblast tohoto bojiště vytvářena, jindy se mohou vzájemně překrývat.

Na jednotném bojišti může být vedena lineární, nelineární nebo kombinovaná bojová činnost. Nelineární bojová činnost bude vedena zejména na operačním stupni v horních oblastech operačního kontinua. Na taktickém stupni se předpokládá vedení nelineární a lineární bojové činnosti. V nižších oblastech operačního kontinua bude nelineární bojová činnost pravidlem.

Rozhodující význam v lineární a nelineární bojové činnosti má manévr. Snahou by mělo být vytvářet nelineární podmínky již na nejnižších stupních velení. Jednotky (rota, prapor) však budou vést zpravidla lineární boj a vytvářet podmínky pro operační manévr svazků (brigád) a svazů (armádních sborů).

■ **Operační cyklus** zahrnuje období průzkumu a přípravy operace, vytvoření podmínek pro obrannou operaci, vedení operace a rekonstituce. Využíván bude zejména na operačním, částečně na taktickém stupni velení.

Rekonstitucí jsou chápána opatření nezbytná pro přípravu následující bojové činnosti a udržení její nepřetržitosti.

* * *

Závěrem chci říci, že urychlené vypracování, přijetí a zavedení nové operační doktríny lze chápat jako jeden z rozhodujících kroků k postupné kompatibilitě s armádami členských zemí NATO, jako jeden velice vážný krok k postupné integraci České republiky do evropských bezpečnostních struktur.

Podplukovník Ing. Vojtěch M á j e k

PRINCIPY POUŽITÍ VOJENSKÉHO LETECTVA A PVO

Vojenské letectvo a vojsko protivzdušné obrany je jedním ze základních druhů ozbrojených sil. Rostoucí význam operací vedených ve vzdušném prostoru (třetí dimenzi) a neoddělitelnost ofenzivní a defenzivní činnosti v tomto prostoru slučují obě základní složky letectvo a PVO v jednotný centrálně řízený systém.

*

Vojenské letectvo a PVO tvoří pružný strategickooperační systém určený k vedení samostatných vzdušných nebo kombinovaných vzdušných a pozemních operací. Tyto operace jsou založeny na soudobé třírozměrné technologii operační činnosti, tj. technologii schopné zbavit protivníka výhod iniciativy vyplývající z obranné podstaty vojenské doktríny.

Vysoká operační výkonnost vojenského letectva a PVO vyplývá z jejich čtyř **základních vlastností** tj.:

- z velkého dosahu při vysoké operační rychlosti,
- dostačující palebné účinnosti,
- vysoké pohotovosti,
- relativní nezávislosti na vlivu terénu (především letectvo).